

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ ГІРНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Статтю присвячено аналізу негативного впливу деяких екологічних та соціальних аспектів на стан здоров'я населення Донбаського регіону. Розкрито актуальні питання формування культури здоров'я студентів гірничих спеціальностей у вищих навчальних закладах. Особливу увагу приділено основним проблемам погіршення здоров'я гірників у межах професійної діяльності.

Ключові слова: культура здоров'я, студенти гірничих спеціальностей, професійні захворювання.

Сучасний розвиток суспільства значною мірою актуалізує проблеми, пов'язані зі здоровим способом життя, яке все більше стає основною мірою здоров'я та активного довголіття. Одним із найважливіших завдань педагогіки є формування вміння розумно використовувати й поєднувати об'єктивні та суб'єктивні фактори, що забезпечують духовну, психічну й фізичну гармонію людини.

Особливо гостро постає питання погіршення здоров'я майбутніх фахівців промислових регіонів, зокрема Донбаського. Це пов'язано з великою кількістю чинників, які негативно впливають на стан здоров'я мешканців Донбасу, серед яких: важка екологічна ситуація, економічні негаразди, специфіка промисловості регіону, що включає в себе вугільну, металургійну, хімічну та інші галузі.

Слід зазначити, що останнім часом питання збереження здоров'я населення та забезпечення здорового способу життя працюючих стали предметом досліджень багатьох учених у різних галузях науки, серед яких у межах цієї публікації були розглянуті праці О. Ахвердової, В. Бабича, Л. Безуглої, Т. Бойченко, С. Волкова, В. Горашука, Ю. Драгнева, І. Іванової, С. Кириленка, В. Копи, В. Мовчанюк, В. Муратова, Т. Титаренка, Т. Усатенко, В. Царенко, М. Шабатура.

Мета статті полягає в розкритті актуальних питань формування культури здоров'я студентів гірничих спеціальностей.

За нинішніх темпів погіршення здоров'я людей, які працюють, негативних наслідків демографічної кризи в Україні вже в 2015–2020 рр. потреба в трудових ресурсах провідних галузей промисловості (вугільної, металургійної, хімічної) може бути задоволена лише на 40–45%, що загрожуватиме кадровим колапсом підприємствам. Матеріали досліджень [1; 5] свідчать, що через масштабну захворюваність з тимчасовою втратою працездатності та вихід хворих і постраждалих від нещасних випадків на виробництві на первинну інвалідність економіка країни щорічно безповоротно втрачає кваліфікований трудовий потенціал, мільярди коштів держбюджету та фондів соціального страхування.

Таким чином, одним із важливих завдань держави має бути збереження здоров'я населення, зокрема основного потенціалу виробничих ресурсів країни. Доведено, що здоров'я населення залежить від соціального й економічного благополуччя, здорового способу життя, спадковості, раціонального харчування, належних умов життя та побуту, стану навколишнього середовища тощо. Адже взаємозв'язок здорового способу життя й суспільства є настільки тісним, що вирішити одне коло проблем, не зачіпаючи іншого, стає неможливо. Більше того, майже неможливо забезпечити здоровий спосіб життя навіть окремого індивіда, не налагоджуючи та не оптимізуючи суспільну сферу життя. Вивчення тенденцій захворюваності та поширеності хвороб серед різних вікових груп населення, а також закономірностей змін цих показників є складовою планування стратегічних напрямів формування культури здоров'я. Також дослідження показників стану здоров'я окремо в осіб працездатного віку дасть змогу виявити особливості формування здоров'я, які необхідно враховувати ще при підготовці майбутніх фахівців у період навчання.

Отже, формування свідомої оцінки власної успішності, компетентного вибору і визначення особистістю цілей життєдіяльності має стати підґрунтям активно-конструктивної профілактики захворювань, збереження і зміцнення здоров'я. Формування здоров'я, таким чином, перетворюється на стратегію гармонізації фізичного психічного та духовного розвитку особистості для забезпечення самореалізації й ефективної адаптації до навколишнього середовища шляхом набуття необхідних гігієнічних знань та закріплення навичок здорового способу життя [3].

На наш погляд, ефективність формування культури здоров'я багато в чому залежить від організації якісної підготовки та кваліфікації фахівців, набуття в процесі навчання навичок створення й підтримки умов для здорового способу життя і праці. Так, управління процесом формування здорового способу життя в період навчання стає важливим фактором, оскільки безпосередньо пов'язано з підвищенням та оптимізацією культури здоров'я студентської молоді, причому має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності. Для цього необхідна зміна цільової спрямованості фізичного виховання, суть якого зводиться до підтримки фізичної форми студентів.

Формування культури здоров'я – досить складний процес, що потребує тривалого часу, ефективного управління та контролю. У вищих навчальних закладах технічного профілю його слід починати з урахування всіх негативних факторів майбутньої професії.

Особливого значення ми надаємо формуванню культури здоров'я студентів гірничих спеціальностей, бо праця гірників – це дійсно важкий вид діяльності, що виснажує не тільки фізично, а й емоційно. Напруження дуже велике – робота під землею, у темному, часто обмеженому просторі, що накладає величезний відбиток на здоров'я людини. Це пов'язано з існуванням великої кількості чинників, які негативно впливають на стан здоров'я працівників, серед них: важка екологічна ситуація, економічні не-

газарди, специфіка праці – шум та вібрація, нераціональне освітлення й вентиляція, вимушене положення тіла, нервово-психічне, зорове та слухове перевантаження. Усі вищезазначені фактори часто призводять до таких хронічних захворювань гірників, як: пневмоконіоз, хронічний та пиловий бронхіти, коніотуберкульоз, радикулопатія, вібраційна хвороба, артроз, катаракта тощо. Ситуація ускладнюється й невідповідністю умов праці санітарним правилам. За даними Держсанепідемслужби, до цієї категорії належать більше ніж 70% вугледобувних підприємств України [2, с. 10]. Особливо незадовільний санітарний стан на середніх і малих підприємствах та підприємствах приватної форми власності, які явно недостатньо охоплені державним санітарним наглядом. Несвідоме ставлення до свого здоров'я, низька культура здоров'я працюючих гірників ускладнюються такими причинами формування несприятливих умов праці, як: недосконалі технології, машини та механізми, їхня несправність, невикористання засобів захисту, порушення правил техніки безпеки, режимів праці й відпочинку. Підсилює вплив негативних факторів виробництва на здоров'я й екологічно агресивне середовище регіонів з концентрованою промисловістю, таких як Луганськ, Донецьк, Дніпропетровськ тощо. Чисельність шахт, збагачувальних фабрик та інших промислових підприємств істотно погіршує екологічне становище. Діяльність підприємств негативно впливає на навколишнє середовище в декількох напрямках: забруднення атмосфери, засолення ґрунтових вод, порушення природного загального водного балансу, нагромадження відвалів та зсуви ґрунту. Усе це становить проблему для всього населення промислових регіонів.

Таким чином, факторів, що негативно впливають на стан здоров'я працюючих у вугледобувній галузі, досить багато. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), на здоров'ї трудящих позначається понад 100 000 хімічних речовин, 200 біологічних факторів, близько 50 фізичних і 20 ергономічних умов, а також безліч психічних і соціальних проблем [7].

В окрему категорію можна виокремити чинники, несприятливий вплив яких призводить до виникнення професійних захворювань. Вони являють собою неспецифічні, але характерні клінічні синдроми та форми хвороб, виникнення й розвиток яких етимологічно пов'язані з впливом тільки певних умов праці, або захворювання, які зустрічаються при роботі із цими факторами закономірно частіше, ніж за інших умов. Під терміном “професійні захворювання” розуміються захворювання працівників або учасників виробничих процесів, до яких призводить вплив шкідливих факторів виробництва. Профзахворювання можна поділити на два основних види: гостре і хронічне. Їх основна відмінність полягає у факторі часу [6, с. 1070].

За такого стану справ майбутні гірники мають прагнути бути обізнаними з питань збереження та зміцнення власного здоров'я в існуючих екологічних умовах та нелегких умовах праці. Саме тому майбутні фахівці гірничих спеціальностей повинні добувати у вищих навчальних закладах

необхідні знання, уміння та навички з питань формування, зміцнення та збереження власного здоров'я. Здоров'я працівників гірничодобувної промисловості неможливо зберегти, використовуючи звичайні методи фізичної культури, спорту, охорони здоров'я. Для цього необхідний комплексний, індивідуальний, усвідомлений підхід ще на етапі навчальної підготовки [4], що робить формування культури здоров'я, розвиток стійкої системи навичок здоров'язбережної діяльності людини протягом усього життя, а також оволодіння способами корекції будь-яких відхилень та підтримки здоров'я у всіх його проявах вагомими завдання освітнього процесу студентів гірничих спеціальностей. Таким чином, система ціннісних уявлень про культуру здоров'я перетвориться на особистий вимір у поведінці фахівця-гірника, визначаючи ефективність формування здорового способу життя і діяльності, починаючи від студентських років до професійно компетентного шахтаря. Як зазначає М. Коренев, саме свідомо оцінка власної успішності, компетентний вибір і визначення особистістю, яка розвивається, цілей життєдіяльності є підґрунтям активно-конструктивної профілактики захворювань, збереження та зміцнення здоров'я. Формування здоров'я постає як стратегія гармонізації фізичного та психічного розвитку особистості для забезпечення її самореалізації й ефективної адаптації до навколишнього середовища шляхом набуття необхідних гігієнічних знань та закріплення навичок здорового способу життя [3].

Підсумовуючи вищесказане, можемо зробити такі **висновки**. В умовах формування нової стратегії соціального й економічного розвитку країни, головна увага має зосереджуватися на способі життя як системі всієї сукупної життєдіяльності людини.

Впровадження нової системи підготовки та виховання студентів гірничого напрямку для досягнення високого рівня культури здоров'я і знань про індивідуальне здоров'я з огляду на специфіку майбутньої спеціальності є одним із найнеобхідніших заходів для покращення культури здоров'я студентів гірничих спеціальностей та шляхом вирішення проблеми погіршення здоров'я гірників.

Перспективи подальших досліджень полягають у розкритті сутності поняття “культура здоров'я” студентів гірничих спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Аналіз стану охорони праці в Україні та основні завдання профспілкових організацій на наступні 5 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://otipb.at.ua/load/analiz_stanu_okhoroni_praci_v_ukrajini_ta_osnovni_zavdannja_profspilkovikh_organizacij_na_nastupni_5_rokiv/24-1-0-2111.
2. Грибан В.Г. Охорона праці : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Г. Грибан, О.В. Негодченко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.
3. Коренев М.М. Доповідь “Здоров'я дітей шкільного віку – проблеми та засоби їх вирішення” [Електронний ресурс] / М.М. Коренев // Внутренняя медицина новини Академії медичних наук України. – 2007. – № 4. – Режим доступу: <http://internal.mif-ua.com/archive/issue-2827/article-2857/print.html>.
4. Запорожан В.М. Генетичні передумови здоров'я нації / В.М. Запорожан // Журн. АМН України. – 2007. – № 3. – Т. 13. – С. 455–463.

5. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми “Здорова нація” : Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /http://www.mongov.ua/gr/obg/2008/22_02_08.doc.

6. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – [3-е изд.]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1985. – 1600 с.

7. Шаптала О. Стан здоров'я виробничих сил і умови його підтримки та відновлення в Україні / О. Шаптала // Статистика України. – 2003. – № 4. – С. 65–68.

Луговской А.Э. Формирование культуры здоровья студентов горных специальностей как психолого-педагогическая проблема

Статья посвящается анализу негативного влияния некоторых экологических и социальных аспектов на состояние здоровья населения Донбасского региона. Раскрываются актуальные вопросы формирования культуры здоровья студентов горных специальностей в высших учебных заведениях. Особое внимание уделяется основным проблемам ухудшения здоровья горняков в рамках профессиональной деятельности.

Ключевые слова: культура здоровья, студенты горных специальностей, профессиональные заболевания.

Lugovskoy A. Building a culture of health professions students cast as psychological-pedagogical problem

Article is devoted to topical issues of creating a culture of health profession students of mining in higher education. Particular attention is paid to the basic problems of poor health miners within the profession. Revealed the negative impact of certain aspects of Donbass region specific health status.

Key words: culture of health professions students of mining, occupational diseases.